

Vybrané kapitoly ze sociologie I.

PhDr. Hana Pazlarová, Ph.D

-
- ▶ Co je sociologie?
  - ▶ Co bych se chtěl/a dozvědět?

Obsah kurzu

- ▶ Sociologie jako vědní disciplína
- ▶ Kultura a společnost
- ▶ Stratifikace a struktura společnosti
- ▶ Sociální mobilita – chudoba, nerovnost
- ▶ Sociální interakce
- ▶ Socializace
- ▶ Rodina očima sociologie
- ▶ Etnicita – předsudky diskriminace
- ▶ Migrace – příčiny, formy
- ▶ Urbanizace

-
- ▶ Práce a její proměny
  - ▶ Vzdělání

Podmínky atestace

- ▶ Písemný test

Doporučená literatura

- ▶ Giddens, A. *Sociologie.*
- ▶ Keller, J. *Úvod do sociologie.*
- ▶ Berger, P.L. *Pozvání do sociologie*
- ▶ Jandourek, J. *Průvodce sociologií*
- ▶ *A další...*

Co je sociologie?

- ▶ Společensko vědní disciplína zabývající se studiem sociálního života, skupin a společností. Vysvětluje společenské jevy ze sociálních příčin.
- ▶ Snaha porozumět vlastní společnosti (vs.kulturní antropologie)
- ▶ Široký záběr
- ▶ Rozmanité metody

Sociologické myšlení

- ▶ Představivost
- ▶ Sociologická imaginace – odstup od vlastní zkušenosti a prožitku
- ▶ Zamýšlené a nezamýšlené důsledky

- ▶ Co znamená pití kávy?

▶ K čemu nám může být sociologie?

K čemu nám může být sg.?

- ▶ Poznání kulturních rozdílů - nové perspektivy, odstraňování předsudků
- ▶ Hodnocení úspěšnosti praktických přístupů - sg.výzkum
- ▶ Sebepoznání – čím více lidé vědí o fungování společnosti, tím lépe jí mohou ovlivňovat

Trocha historie nikoho nezabije 😊

- ▶ Zájem o dění ve společnosti odedávna
- ▶ Systematické zkoumání od 19.st.

- ▶ Proč?

-
- ▶ Sg. V kontextu převratných společenských změn – francouzská revoluce, průmyslová revoluce, rozvoj věd
  - ▶ Věda se nažila nahradit náboženství

August Comte

- ▶ Vynalezl pojem „sociologie“ (nejdříve sociální fyzika)
- ▶ Zkoumání společnosti na vědeckých základech
- ▶ Sociologii vnímal jako exaktní vědu podobnou fyzice, chemii apod.
- ▶ Navrhl plány na změnu společnosti na základě vědeckého zkoumání

Émile Durkheim

- ▶ Vycházel z Comta, ale kritizoval jeho myšlenky jako „spekulativní a vágní“
- ▶ Zdůrazňoval zkoumání „sociálních faktů“ jako objektivních věcí
- ▶ Zabýval se změnami ve společnosti a procesem dělby práce.
- ▶ Upozornil, že převratné změny ve společnosti vyvolávají sociální problémy
- ▶ Anomie – pocit nezařazenosti, bezradnosti, následek moderní společnosti

Sebevraždy - 1897

- ▶ Analýza sebevražedného chování
- ▶ Osobní čin x značný společenský vliv
- ▶ Durkheim prokázal vnější vlivy – statistické pravidelnosti
- ▶ Klasické sg.dílo

Karel Marx

- ▶ Materialistické pojetí - hlavním hybatelem změn jsou materiální podmínky a konflikty mezi třídami
- ▶ Kapitalismus jako třídní společnost měl být nahrazen společností, kde zanikne nerovnost mezi lidmi.

Max Weber

- ▶ Snaha o porozumění sociálním změnám
- ▶ Kritik Marxe – třídní konflikt nehraje zásadní roli
- ▶ Důraz na myšlenky a hodnoty jako hybatele změn ve společnosti
- ▶ Věda a byrokracie má vliv na charakter společnosti
- ▶ Racionalizace – snaha o co nejefektivnější organizaci sociálního a ekonomického života

Kultura, společnost a jedinec

- ▶ Nejčastější pojmy v sg.
- ▶ **Kultura** je tvořena hodnotami, normami a hmotnými statky
- ▶ Jakými hodnotami, normami a statky je tvořena naše kultura?

-
- ▶ **Společnost** je systém vzájemných vztahů spojujících jednotlivce
  - ▶ Úzký vztah mezi kulturou a společností, jedno bez druhého neexistuje
  - ▶ Bez kultury nejme lidmi.

Rozmanitost kultur

- ▶ Hodnoty a normy různých kultur jsou rozmanité
- ▶ Malá společenství homogenější, velké společnosti vnitřně rozmanité - subkultury

Jaké znáte kulturní odlišnosti?

Kulturní identita

- ▶ Každá kultura má jedinečné vzorce chování
- ▶ Studie Načiremů Horace Minera (1956)

- ▶ Chování a praktiky nelze pochopit odděleně od celé kultury x vlastní významy a hodnoty sociologa
- ▶ Etnocentrismus – posuzování jiných kultur podle našich vlastních měřítek – snaha o minimalizaci v sg.

Socializace

- ▶ Proces začlenění do společnosti
- ▶ Nejen pasivní příjem, ale aktivní účast
- ▶ Socializace vytváří vazby mezi generacemi
- ▶ Socializace trvá celý život

Co je vrozené a co je dáno výchovou?

- ▶ Nesocializované děti – „chlapeček z Aveyronu“, „Genie z Kalifornie“
- ▶ „kritická období“ pro učení
- ▶ Socializace probíhá v kontaktu s lidmi

Rané fáze socializace

- ▶ Reakce novorozence na známý hlas
- ▶ Reakce na lidskou tvář
- ▶ Úsměv a pláč – univerzální vs. velké kulturní rozdíly
- ▶ Vazba na pečující osobu – univerzální vs. různé projevy
- ▶ Projevy pečujících osob – různé na stejné reakce
- ▶ Narušení procesu socializace – deprivace, trauma

Životní cyklus

- ▶ **Dětství** – poměrně nový koncept , děti bývaly malí dospělí, změna po průmyslové revoluci
- ▶ Moderní společnosti jsou pedocentrické (orientované na dítě)
- ▶ **Dospívání** – univerzální biologické změny vs.odlišná reakce společnosti
- ▶ V moderních společnostech obtížné a dlouhé období, chybí přechodové rituály

-
- ▶ **Mladý dospělý** – „vynořující se dospělost“ (emerging adulthood)
  - ▶ **Střední věk** – očekávání vysokého věku x vysoká úmrtnost dříve
  - ▶ Větší zátěž – užší sociální sítě, teror příležitostí (partner, práce..), krize středního věku
  - ▶ **Stáří** – úcta v tradičních společnostech vs. ztráta autority v moderních spol.
  - ▶ - kvalita života ve stáří
  - ▶ **Smrt** – dříve smrt viditelnější vs. „vytěsněná smrt“

Typy společností

- ▶ Rozmanitost kultur vs. Kulturní univerzálie
- ▶ Kulturní univerzálie – společné znaky, které nacházíme v (téměř) všech kulturách.

- ▶ Jaké znáte kulturní univerzálie?

Kulturní univerzálie

- ▶ Jazyk
- ▶ Rodina
- ▶ Manželství
- ▶ Náboženské rituály
- ▶ Majetková práva
- ▶ Zákaz incestu
- ▶ Umění
- ▶ Tanec
- ▶ Zdobení těla
- ▶ Hry

-
- ▶ Dávání darů
  - ▶ Žertování
  - ▶ Hygienická pravidla

  - ▶ Velká variabilita
-
-

Jazyk

- ▶ Komunikace prostřednictvím jazyka – kulturní atribut člověka
- ▶ Omezené jazykové schopnosti některých vyšších živočichů – primáti (Washoe, Nim – znaková řeč)
- ▶ Písmo – vynález písma - milník v dějinách, forma ukládání informací

Hmotná kultura

- ▶ Hmotné předměty – např. nástroje, obydlí
- ▶ Typy chování – např. oblékání, pracovní postupy
- ▶ Sémiotické systémy (neverbální kulturní významy) – umístění budov

Typy společností

- ▶ **Lovci a sběrači** – nejstarší typ lidské spol., dodnes v odlehlých částech světa, většina pohlcena, zničena
- ▶ Malá míra nerovnosti, neustále v pohybu – omezená možnost hromadění majetku, rozdíly vyplývají z věku a pohlaví
- ▶ Převládá participace, společné rozhodování, proměnlivé složení

-
- ▶ **Pastevci a zemědělci** – 20tis.l.př.n.l. začátek chovu domestikovaných zvířat a obdělávání polí
  - ▶ *Pastevci* – dnes Afrika, Střední Východ, Stř.Asie, kočovný způsob života, hromadění statků limitované
  - ▶ Díky přesunům kontakt s jinými skupinami, některé mírumilovné, jiné bojovné, větší mocenská a majetková nerovnost, velká osobní moc vůdců
  - ▶ *Zemědělci* – nejprve obdělávání malých zahrad (hortikultura) jednoduchými nástroji, usedlý způsob života, stálejší přísun potravy, větší komunity, větší hromadění statků, pravidelné obchodní a politické vztahy s jinými osídleními
-

Tradiční státy – neprůmyslové civilizace

- ▶ Od 6.tis.př.n.l. společnosti rozsáhlejší než všechny předtím(Čína, Řím, Japonsko, Aztékové, Mayové
- ▶ Rozvoj měst, výrazné spol.nerovnosti, rozvoj písma, vědy, kultury, koordinovanější vládní formy.
- ▶ Komplikovanější dělba práce, specializovaná povolání (vojáci, kupci), třídní rozdělení společnosti, otrokářství
- ▶ Počátky mechanizace
- ▶ Postupně vymizely

Moderní státy – průmyslové společnosti

- ▶ Industrializace – průmyslová revoluce – změna způsobu získávání obživy, ubývá pracovníků v zemědělství
- ▶ Urbanizace
- ▶ Vznik velkých organizací – firmy, úřady
- ▶ Komplexní politické systémy – vznik národních států, rozsáhlé pravomoci státu, intervence do osobního a rodinného života
- ▶ Vy/Zneužití pokroku k vojenským účelům

Globalizace

- ▶ Rostoucí vzájemná závislost lidí ve světové společnosti
- ▶ Žádná země již není oddělená od ostatních
- ▶ Přináší výhody i rizika
- ▶ Procesy globalizace patří k nejvýznamnějším společenským změnám

Shrnutí

- ▶ Většina současných společností se liší od těch tradičních, které převládaly po tisíciletí
- ▶ Přetrvává velká kulturní rozmanitost uvnitř i mezi společnostmi
- ▶ Lidé se v mnohém shodují vs. jsme hluboce ovlivněni společností, ve které žijeme
- ▶ Navzdory rostoucí globalizaci není svět jednotný, existují velké nerovnosti

